

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

140. An dispensatio à Pontifice concessa, & signata valeat in foro conscientiae? Ex quo deducitur, an si lex, vel statutum decrevit, ut testamentum sine solemnitate nullam faciat fidem in iudicio, & ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

venitur Pater Molina tom. 3. de *Iustis disp.* 599. n. 1. & Bartol. Soncin *consl.* 4. n. 3. vol. 3. Prima pars conclusionis, quod scilicet non profit dispensatio in foro externo, donec littera expeditur, probatur ex regula Cancellaria 53. quae apud Rebuffum in *praxi benef.* ubi de regulis Cancell. est regula 57. ubi pronunciat dispensationem non suffragari nisi litteris expeditis; verbum enim *suffragari* significat aliquid pertinens ad forum contentiosum, ut docet Molina loco cit. quod autem dispensatio scripta profit à tempore concessionis, patet, quia regula Cancellaria, quae petit litterarum expeditionem, non petit litteras esse expeditas à tempore, quo iudicium incipit; ergo credendum est, cum haec res sit favorabilis, sufficere etiam ad forum externum expeditionem quocumque tempore factam.

3. Hinc fit, dispensationes, & alias gratias non expirare in isto casu mortuo Pontifice ante earum expeditionem. Probat, quia iam gratia erat viva voce perfecta facta; ergo non perit morte concedentis. Ita sentiunt Pater Molina loco cit. & Sayto de *panit.* c. 22. n. 3. in *fine.* & alij.

4. Secundò fit, ex prima, & secunda conclusione certum, posse quemlibet in foro conscientiae uti dispensatione & gratia ante litterarum expeditionem. Ita docent Molina loco citato, & Henriquez lib. 12. de *matrimonio.* cap. 3. n. 7. & alij multi. Pater, quia gratia sine litterarum expeditione in se est valida, & solum requiritur expeditio pro foro externo, ut patet; ergo in foro interno, & conscientiae valida est. Et haec omnia, praeter Doctores citatos, etiam docet Ochagavia *trakt. de sacrament. Matrimon.* *dispens.* q. 13. n. 1. & seq.

5. Nec deseram hic etiam supradicta confirmare ex his, quae docet Ioannes Praepositus in 3. part. D. *Thomas.* q. 8. de *matrimonio.* *disp.* dub. 7. nu. 46. & seq. Dico igitur cum ipso. *Primo*, in foro externo non suffragari, litteris non expeditis. Ita decernitur regula 56. Cancellaria apud Rebuffum. *Secundò* in foro tamen conscientiae valet dispensatio, etiam si nondum scripta sit, statim scilicet, ac simpliciter verbo concessa est.

6. Deducitur ex sententia plurimorum Doctorum, qui docent ad valorum gratiae in foro conscientiae non requiri scripturam, quia ea neque requiritur ex natura rei ad donationem, & favorè Principis, neque convincitur requiri ex iuris dispositione.

7. Hinc sequitur *Primo*, quod si Summus Pontifex moriatur, antequam expendantur litterae dispensationis, is, cum quo dispensatum est, possit in foro conscientiae illa uti *Secundò*, quod similiter uti possit dispensatione, & matrimonium contrahere is, cui à fide digno est significatum Pontificem dispensasse, etiam si litterae nondum missae, vel etiam expeditae fuerint; ut si quis bona fide inito matrimonio in gradu prohibito occultè obtineat dispensationem super impedimentum, & ut matrimonium revalidetur, potest illud in conscientiae revalidare, quamvis litterae nondum sint confectae.

8. Dices videri obitare regulam Cancellariae Gregorij XIII. quam refert Sanchez lib. 8. *disp.* 29. in qua dicitur: Nulla talis dispensatio cuiquam in iudicio, vel extra suffragatur antequam super ea litterae Apostolicae sint confectae. Respond. negando assumptum, quia Pontifex noluit receptae Doctorum sententiae adversari, sed solum voluit, quod in foro externo, siue in iudicio, siue extra illud, nulla dispensatio suffragetur ante expeditionem litterarum, non verò agit de foro conscientiae.

9. At hic obiter non est omitendum dubium, quod ponit Amicus tom. 5. *disp.* 6. *sect.* 1. n. 14. an videlicet sola probabilis coniectura de obtenta dispensatione, sufficiat ad validitatem, & honestatem actus. Et loq̄ probabilis existimat non valere: nã si sufficeret, idem esset, quia dispensator cum hac conditione dispensationem concessit, ut solum effectum operaretur statim post probabilem coniecturam de obtenta dispensatione à dispensando habitã. Atqui verosimile non est, dispensatorem cum huiusmodi conditione dispensationem concedere: ergo. Maior patet, quia dispensatio non operatur vitia voluntatem, & intentionem concedentis. Minor probatur, tum quia talis modus concedendi dispensationem non est consuetus. Tum maxime quoniam talis modus est expositus fraudibus, & erroribus, quibus non debet prudens dispensator patrocinari. Nam facile quisque privato affectu persuadere sibi poterit, obtentam esse dispensationem, quae tamen ipsa obtenta non esset. Unde multa posset ex praesumpta validitate contractus, spe obtentae dispensationis celebrari, facere, & quae postea dispensatione non obtenta, non subsisterent; neque ea possent absque gravi scandalo revocari. Multi tales casus fingi possent in contractu matrimoniali celebratio ipse obtentae dispensationis; qui tamen postea dispensatione non obtenta nec subsisterent, nec sine magno scandalo revocari possent.

RESOL. CXL.

An dispensatio à Pontifice concessa, & signata valeat in foro conscientiae

Ex quo deducitur, an si lex, vel statutum decreverit, ut testamentum sine solemnitate nullam faciat fidem in iudicio, & extra iudicium, an censetur ipso facto, etiam quoad forum conscientiae irritae testamentum sine tali solemnitate contractum? Ex p. 10. tr. 16. & Misc. 6. Ref. 55.

RESOL. CXL.

An dispensatio à Pontifice concessa, & signata valeat in foro conscientiae

Ex quo deducitur, an si lex, vel statutum decreverit, ut testamentum sine solemnitate nullam faciat fidem in iudicio, & extra iudicium, an censetur ipso facto, etiam quoad forum conscientiae irritae testamentum sine tali solemnitate contractum? Ex p. 10. tr. 16. & Misc. 6. Ref. 55.

§. 1. Ad hunc casum satis practicabilem respōditur, quod Sanchez de *Matrim.* lib. 8. *disp.* 29. n. 12. agens de intellectu regulae Cancellariae 50. Gregorij XIII. in qua dicitur, quod nulla dispensatio, licet aliàs viva voce Summi Pontificis concessa, vel tam per manum eiusdem Summi Pontificis signata cuiquã in iudicio, vel extra iudicium suffragetur, antequam super ea litterae Apostolicae sint expeditae, seu confectae, quae regula hodie est 52. dicit mentem Pontificis in illis verbis, extra iudicium, non esse, ut dispensatio iam Summo Pontifice concessa, & signata, non valeat, aut profit in foro conscientiae (sicut antea, quando in dicta Regula tantum dicebatur, quod dispensatio non suffragetur nisi litteris expeditis, talis dispensatio ex sola signatura conferebatur quoad substantiam valida, & prodesse in foro conscientiae, ut est communis Doctorum sententia, quod refertur, & sequuntur Sanchez, d. *disp.* 19. & Garzias de *Benefic.* part. 4. c. 2. n. 28. & 30.) sed solum ut extra forum conscientiae ad nullam aliam affectum profit, siue verè, & proprie iudicium sit, quale est contentiosum inter partes siue ad alios effectus, ut quis velie ratione huiusmodi dispensationis nondum litteris expediti admitti ad aliqua officia, siue ad alios actus in iudicio, vel extra quorum exclusio dispensatione est incapax. Confirmat Sanchez quia Regula non dicit, ut dispensationes non valeat, sed ut non suffragentur in iudicio, vel extra, ut si aliquis, etiam extra iudicium se opponat, non suffragetur talis dispensatio, & hanc doctrinam, seu intelligentiam praefatae Regulae approbat etiam Ioannes Lugo, de *Iust.* tom. 2. *disp.* 22. n. 263. Et haec omnia docet etiam Bossius, in *Mer.* tom. 3. tit. 14. §. 1. n. 164.

2. Confit.

1. Confirmatur opinio supradicta ex doctrina Molinæ de Inst. tract. 2. disp. 81. & Basilij Pontij de Matr. lib. 5. cap. 5. num. 14. quærentium, an si lex vel statutum decernat, ut testamentum sine solemnitate factum nullam faciat fidem in iudicio, & extra iudicium, an censetur ipso facto etiam quoad forum conscientie irritare testamentum sine tali solemnitate conditum. Et respondent, per huiusmodi legem seu statutum nullam auferri vim à testamento sine tali solemnitate facto, si alias valeat iure gentium, & naturali inspecto, sed solum decerni, ut tale testamentum non faciat fidem, sitque insufficientis, ut ex illo quicquam vel in iudicio, vel extra iudicium proderit, & ita per tale testamentum non posse impediri hæres ab intestato, quin hæreditatem obtineat per iudicis sententiam, vel etiam abque iudicis sententia. & hoc idem probabile putat Ioanes de Lugo, tom. 2. de Inst. d. l. a disp. 22. num. 263. si enim lex vellet ipso facto reddere testamentum huiusmodi nullum omnino, etiam in foro conscientie, dixisset, ut testamentum aliter factum non valeat. Verum, his non obstantibus, Salenius in 2. 2. D. T. homo, quest. 5. de dominio, art. 3. & Valquez opuscul. de testament. cap. 3. dub. 1. numer. 1. putant in hoc casu, legem, seu statutum reddere nullum, & irritum testamentum ipso facto etiam in foro conscientie quia eo ipso quod lex statuit, ut nullam faciat fidem etiam extra iudicium, vult nullam habere vim etiam quoad forum conscientie, alioqui illa verba, etiam extra iudicium, nihil operarentur. Vnde Ego puto, vitæque sententiam probabilem esse; sententiæ tamen Pontij, & Molinæ tanquam probabiliori magis ad hæreo.

3. Sed quia casus propositus in titulo resolutionis est factus, ut dixi, practicabilis, nota quod affirmatiuam sententiam, quam superius docui post hæc scripta inueni docere nostrum amicissimum, & doctum Palqualigum in decisionibus variis, deci. 4. 1. vbi probat, ad perfectionem gratiæ sufficere, quod signetur supplicatio, quia gratia non habet aliam causam efficientem, nisi voluntatem Pontificis, seu Principis; vnde hæc posita, & manifestata per scripturam, qualis est signata supplicationis, habetur completa ipsa gratia; nam posita completa, & perfecta causa habetur completus, & perfectus effectus. Expeditio autem litterarum non continet aliquod complementum gratiæ, sed tantum authenticacionem in foro fori, & inseruiunt, ut auctoritatiue constet de concessione. Clausulæ autem illæ, quæ apponuntur in litteris non pertinent ad concessionem gratiæ, quasi sine ipsis non habeatur concessio, sed licet formolæ vilitatæ litterarum; sunt enim formolæ explicationis concessionis non autem forma concessionis: sed supponunt concessionem factam iuxta formam supplicationis petitoriæ; quia signatio supplicationis facit, quod intelligitur concessum quicquid in ipsa petum fuit; & pertinent tantum ad stylium Curie, quo concessio facta expediti, & explicari solet. Ex quibus patet, quod potest quis vti sibi gratia facta à Pontifice ante expeditionem litterarum, quantum spectat ad forum conscientie, quia ante expeditionem habetur perfecta conscientie, quia licet non admittatur in foro fori, in foro tamen conscientie valet; quia iam de ipsa constat apud tale forum. Hæc Palqualigus, quæ etiam superius firmat Sanchez, & Bossius, quibus prorsus adhæreo.

RESOL. CXLI.

An sit valida dispensatio, si femina repudiavit legatam ad finem obtinendi dispensationem ob paupertatem? Tom. III.

Et quid sentiendum est, si ante quam mitteret Romanam, vel postquam misit, antequam Pontifex dispense- ret, instituta sit in prædicta hereditate, vel legato? Et an valida sit dispensatio, si femina, quæ dote sufficiens caret, ut nubat exiraneo, ad obtinendam dispensationem alleget se inmutam remansuram ob defectum dotis, si non nubat cum consanguineo, &c? Ex part. 8. tit. 3. Ref. 94.

§. 1. **N**egatinè respondet Sanchez lib. 8. disp. 19. num. 27. vbi sic ait. Difficultas est, quando femina verè carebat dote, quando dispensatio impetrata est ratione dotis incompetentis: ac antequam expediret per ordinatum, est instituta hæres; aut legataria maximæ quantitatis, an tunc possit hæreditatem hanc, aut legatum repudiare, ne ea effecta diues frustretur dispensationis valore, quasi cessante causa; Et quidem si femina cederet, aut renunciaret in fauorem alicuius, manifestum est iam illam acquisisse hæreditatem, vel legatum, & effectam fuisse diuitem. Cum in ea cessatione includatur prius natura tacita aditio (vt probauit lib. 6. disputat. 4. numer. 17.) ac proinde renuntiatio illa dolosa non proderit, sicut si a principio facta esset. At difficultas est, an possit absolute renunciare hæreditati illi, vel legato, ne dispensationis effectum destruat; Et patet negantem suaderi, quod in foro conscientie non hec hæc renuntiatio in creditorum fraudem (vt probauit lib. 6. disputat. 4. num. 9.) sed id beneficium in solo foro externo prodest. Ergo saltem in foro conscientie dispensatio illa cessabit. Et confirmatur, quia si legatum consistat in specie, transfertur dominium in legatarium à die mortis testatoris, non expectata hæreditatis aditione. l. à Titio ff. de iuris. Cum ergo domina effecta iam sit illius legati, cessabit paupertas, ac subinde dispensatio. Sed his non obstantibus, existimo integrum esse in vtroque foro huic femine renunciare illi hæreditati, vel legato: antequam tacite, vel expresse acceptet, ne valor dispensationis cesset, siue renunciarit, antequam mittat Romanam pro dispensatione obtinenda, siue postquam Pontifex illam expedit. Ducor quod iura concedant prædictam renunciationem hæreditatis, vel legati, censeantque id non esse proprium patrimonium minui, sed tantum non acquirere (vt explicauit lib. 6. disputat. 4. numer. 8.) vbi etiam ostendi dominium legati non acquiri perfecte, sed dependenter ab acceptatione. Ergo potest in vtroque foro hæc femina iure illo sibi per leges concessio vti; ne acquisitio illa nota sibi sit. Quia quamuis in fraudem creditorum, dicendum sit diuersimode in foro interno, & externo: eo quod lex iustitiæ quæ creditoribus debitor tenetur, obligat ad acquirendum, quando alias non est soluendo. At in nostro casu non est cur inter vtrumque forum differentia constitutatur.

2. Cum nulla sit alia lex ad acquirendum obligans, nec fraus Pontifici fiat, non enim tenetur hæc diuitias in suum damnum acquirere. Quare idem sentio, si antequam mitteret Romanam, vel postquam misit, antequam Pontifex dispense- ret, instituta sit in prædicta hereditate, vel legato: potest enim illis simili modo renunciare ad effectum prædictæ dispensationis obtinendæ. Quia in hoc nulla fraus versatur, cum nil de patrimonio deperdat, sed tantum non acquirat; nec ad acquirendum aliqua lege obligetur. Non tamen poterit vti dispensatione, si nolit renunciare, nec acceptare; quippe verè non est pauper, ut potè quæ adhuc ius ad rem acquisitum per testatoris mortem retinet.

z 3. Quod

JUANAE
Omnia
O. III. IV. V
E. III

Sup. hoc
ge. de
nam de
prearati
infra 8.
huius